

ARAŞTIRMA / ARTICLE

2024 Yerel Seçim Vaatlerinin Gölgesinde Kentsel Mekânı Tartışmak

Discussing Urban Space in the Shadow of the 2024 Local Election Promises

 İpek Sakarya

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Çanakkale

ÖZ

Bu çalışma 2024 yerel seçimleriyle birlikte siyasi partilerin kamuoyuyla paylaştığı yerel seçim bildirelerinin kentsel mekân çerçevesinde incelenmesine odaklanmaktadır. Seçim bildireleri, kentsel mekânın sorunsallaştırılarak, bu kapsamda politikaların üretildiği metinlerdir ve partilerin yerellere dair gelecek planını açıklamaktadır. Bu metinlerde, özellikle kentsel mekâna yönelik vaatler önemli bir yer tutarken; yine bu metinlerde, diğer partilerin özellikle iktidar partisinin ve yereldeki iktidar partilerinin kentsel mekâna ilişkin politikalarına yönelik eleştirilerine de yer verilmektedir. 2024 Yerel Seçimleri sonuçları itibarıyla şimdiden Türkiye siyaseti açısından önemli bir yere sahip olmuştur. Seçim sonuçları üzerinde kentsel mekânın son 20 yılda aldığı formla birlikte seçim süreci de etkili olmuş ve bütün bu gelişmeler seçim bildirelerinde üretilen politikalara yansımıştır. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında, Türkiye'nin son 20 yılda aldığı mekânsal formun yanı sıra yerel siyasetin Türkiye siyaseti açısından önemi de ele alınacaktır. Bu makalede, 2024 yerel seçimlerinde, büyükşehir, il, ilçe belediye düzeyinde seçimi kazanmış olan siyasi partilerin yerel seçim bildirelerinin, katılımcılık, kentsel rant, kentsel dönüşüm, vad edilen mekân kurgusu ve geleceğin kentleri için üretilen politikalar ekseninde incelenerek, yerel siyasi gündemle birlikte kentsel mekânsal gelişimi arasındaki etkileşimin aydınlatılması amaçlanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kentsel dönüşüm; kentsel politika; kentsel rant; mekânsal dönüşüm; şehir planlama; yerel seçimler; yerel seçim bildireleri.

ABSTRACT

This study critically analyzes the local election manifestos issued by political parties in the lead-up to Turkey's 2024 local elections, focusing on their approaches to urban space. These manifestos are not only key political documents but also reflect the parties' strategies and policy proposals for the future development of local areas. They highlight plans for urban spaces while often critiquing the urban policies of ruling parties, especially at the local level. The outcomes of the 2024 elections marked a pivotal moment in Turkish politics, shaped by the transformation of urban spaces over the past two decades and the dynamics of the electoral process. Accordingly, this study examines both the spatial transformations Turkey has experienced over the past two decades and the role of local politics within the broader framework of Turkish politics. The study focuses on the manifestos of the winning parties at the metropolitan, provincial, and district levels, examining their proposals on urban issues such as urban rent, urban transformation, spatial planning, and visions for future cities. By doing so, it aims to shed light on the relationship between the local political agenda and urban spatial development in contemporary Turkey.

Keywords: Urban transformation; urban politics; urban rent; urban regeneration; urban planning; local elections; local election manifestos.

Geliş tarihi: 10.05.2024 Revizyon tarihi: 21.10.2024
Kabul tarihi: 05.11.2024 Online yayımlanma tarihi: 03.01.2025
İletişim: İpek Sakarya
e-posta: sakaryai@comu.edu.tr

 TMMOB
Şehir Plancıları Odası

I. Giriş

Toplumsallık ve mekân arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Toplumsal olan mekânı şekillendirdiği gibi, mekân da toplumsal olanı şekillendirir. Toplumsallık ve mekân sürekli mücadele halinde olsa da mekân toplumsal olanı işaret eder ve toplumsallığın kurulmasında mekânın önemli bir rolü vardır. Tanyeli'nin (2023, s. 23) ifade ettiği gibi, "Mimarlık/mekân ile toplumsallık bitimsizce dideşirler. Boğanla boğulmaya çalışılan mücadele eder. Ama daha çarpıcı ve paradoksal olan şu ki, mekân toplumsallıktan başka bir şey değildir." Mekânın toplumsallığından bahsederken, günümüz mimarlık ve planlama yaklaşımlarının toplumun ihtiyaçları doğrultusunda dönüştüğünü söylemek pek mümkün görünmemektedir. Son yıllarda mekânı şekillendiren toplumun genelinin ihtiyaçlarından ziyade mekânın değişim değeri ve hâkim ideolojinin etkisi olmuştur. Günümüz Türkiye'sinde her ne kadar neoliberal kentleşme politikaları etkili olsa da bununla birlikte, 2000'li yılların başında başlayan siyasal İslam'ın etkisini de mekânda görmek mümkündür (Batuman, 2019, s. 142). Toplumun genelinin ihtiyaçları ise her seçim döneminde hatırlanıp, vaat olarak siyasi partilerin gündemine gelmektedir.

1985'te kabul edilen 3194 sayılı İmar Kanunu'yla birlikte kentlerin imar planlarını yapma yetkisi belediyelere verilirken; bu yetki devri, kentsel mekân üzerinde yerel sermayenin de etkin olduğu yeni pazarlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu tarihten itibaren yerelde iktidar olmak, kentsel mekânı yönetme gücünü de verdiği için daha da önemli hale gelmiş, 5 senede bir yapılan yerel seçimler bu mekânsal tartışmaların gölgesinde geçmeye başlamıştır. Özellikle 1980'lerin sonu 1990'lı yılların başında neoliberal politikaların etkisiyle, kentsel mekân, kamuya hizmet yerine sermayenin taleplerine göre dönüşmeye başlamıştır. 2000'li yıllarda ise kentsel mekânın daha da değerli hale gelmesiyle birlikte, ekonomik büyüme inşaat sektörü üzerinden gerçekleşmiş, kentsel mekân sermayenin önemli bir yatırım aracı olmuştur. Modern şehircilik ilkeleri, kentsel mekânın önemli bir meta olarak tanımlanmasıyla birlikte, yerini -hızlı ve çok fazla üretime dayanan- neoliberal kentleşmeye bırakmıştır. Neoliberal kentsel mekân ise "Osmanlı-Selçuklu Mimarisi" ne ev sahipliği yapacak kadar esnek bir forma sahiptir.

Özellikle 1980 sonrasında, rasyonalite ve bilimsel bilginin öncelendiği, uzun erimli olan modern planlama yaklaşımı, yerini kısa vadeli, proje odaklı ilerleyen sermayenin talepleri doğrultusunda şekillenen esnek planlama yaklaşımına bırakmıştır (Şengül, 2002; Zorlu ve Söğüt, 2019). Kentsel mekân üzerinde hızlı değişiklik yapmayı mümkün kılan, mevzi planlar, plan değişiklikleri, ilave planlar aracılığıyla yapılan uygulamalar, planların bütüncül yapısında delikler açarken, kentsel mekânın dokusunu ve bütünlüğünü bozmaktadır (Yoloğlu, 2014, s. 130). Yoloğlu'nun (2014, s. 130) da vurguladığı gibi, belediyelerin sıklıkla yaptığı bu planlar toplumun genelinin talepleri yerine kişilerin taleplerini çözmek için başvurulan bir yöntem olmuştur. 2012'de çıkarılan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunla, parsel bazında kentsel dönüşüm

uygulamaları gerçekleştirilmeye başlanmış; bütüncül planlama anlayışıyla ve plan hiyerarşisiyle çelişen uygulamalara başvurulmuştur. (Kuyucu, 2018; Zengin Çelik ve Çilingir 2019; Çam, 2020; Koç ve Sakarya, 2022). Parsel bazında kentsel dönüşümün uygulanmasını kolaylaştıracak kat artışları, yerel müteahhitlerin talepleri doğrultusunda, belediyeler tarafından yapılan plan değişiklikleriyle gerçekleştirilirken; bütüncül planlamadan gelen kentsel mekânın fiziksel kapasitesini, kent dokusunu, kent kimliğini ve gelecek projeksiyonunu önceleyen, planlama yaklaşımı terk edilmiştir (Çam, 2020; Koç ve Sakarya, 2022).

Kentsel mekân bir yatırım aracına dönüşürken, kentlerin mekânsal gelişimine dair kararların kimler tarafından verileceği, kentsel mekânın hangi iktidar ilişkilerinin kontrolünde nasıl şekilleneceği soruları önem kazanmıştır. Bu nedenle, yerel seçimler siyasi partilerin çekişme sahnesi haline gelmiş ve kentsel mekâna dair vaatler, seçim çalışmalarında önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Yerel seçim çalışmalarında, adayların yerelde sundukları vaatlerin yanında, aday oldukları siyasi partilerin merkez örgütleri tarafından üretilen seçim bildirgeleri de adaylara yol gösterici olması bağlamında önem taşımaktadır. Bu siyasi belgeler, partilerin önümüzdeki 5 sene boyunca nasıl bir yerel yönetim anlayışını hedeflediklerini açıklamaktadır. Bu bağlamda, 2024 Yerel Seçimlerinde, büyükşehir, il, ilçe belediyelerinde seçimi kazanmış olan siyasi partilerin yerel seçim bildirgeleri incelenerek, kentsel mekân üzerinden yapılan muhalefet ve üretilen kentsel politikalar değerlendirilecektir.

2024 Yerel Seçimleri, sonuçları itibarıyla, son 22 yılın kentleşme politikalarının da sorgulandığı bir yerel seçim olarak dikkat çekmektedir. Bu nedenle, Son 22 yılda üretilen kentsel mekân ve bu süreçte etkili olan yerel siyasetin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu makale kapsamında öncelikli olarak ikinci bölümde, 2000'li yıllarda benimsenen inşaatla dayalı ekonomik büyümenin kentsel mekân ve kent mimarisine etkisi ele alınarak yerel siyasetteki dönüştürücü etkisi incelenecektir. Üçüncü bölümde ise 2024 Yerel Seçim sonuçlarını hazırlayan süreç ele alınarak, seçim sonuçlarının Türkiye siyasetindeki önemi tartışılacaktır. Dördüncü bölümde ise 2024 yılı yerel seçimlerine hazırlık sürecinde siyasi partilerin seçmenlerine seslenmek üzere kullandığı seçim bildirgeleri ve bu bildirgelerde kentsel mekâna ilişkin konuların ele alınma biçimleri beş başlık altında değerlendirilecektir. Bu çalışmayla, 2024 Yerel Seçim sonuçlarını hazırlayan sürecin, kentsel mekân ve yerel siyaset boyutunda incelenmesi ve seçim bildirgeleri üzerinden hem mevcuttaki hem de siyasi partilerin seçim sonrası için kurguladıkları kentsel politikaların tartışmaya açılması amaçlanmaktadır.

2. İnşaatla Dayalı Ekonomik Büyümenin Etkisiyle Dönüşen Kentsel Mekân

Günümüz kentleri, inşaat üretimindeki artışın gölgesinde şekillenirken; nitelikli yaşama alanlarının yerini, niceliğin baskısıyla üretilen, yapılaşma koşulları çerçevesinde ortaya çıkan aynışmış bir yapıya çevre almaktadır. Tabii ki bu dönüşüm

Şekil 1. TOKİ tarafından uygulaması tamamlanan okul (TOKİ, 2024).

kent üzerine çalışan meslek alanlarını da yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle Miessen'in (2013, s. 26) de vurguladığı gibi, "emniyet garantisi" ve yaratıcılığın karşı karşıya gelmesi, mimarlık meslek alanının müteahhitliğe indirgenmesine neden olmuştur. Miessen (2013), mimarlık mesleğinin, mekânı çevresiyle ve içindekilerle birlikte değerlendirme yetisine sahip çıkması gerektiğini vurgularken, "mekâna aktif katılımı inşa edilen bir bilgi mimarisine" ihtiyaç olduğuna dikkat çekmiştir.

Türkiye, 2002 genel seçimleri sonrasında AK Parti'nin iktidar olmasıyla birlikte, inşaatla dayalı ekonominin yükselişte olduğu bir döneme girmiş; inşaat sektörüne dayalı ekonomik büyüme kentsel mekânın dönüşmesine ve yayılmasına neden olmuştur (Balaban, 2011; Penpecioglu, 2011; Balaban, 2012; Yeşilbağ, 2016). 2000'li yıllarla birlikte başlayan inşaatla dayalı mekânın hızlı üretimiyle birlikte, niteliksiz ve kimliksiz yaşama alanları ortaya çıkmaya başlamıştır.

Batuman (2019), özellikle son 22 yılın mimari anlayışını değerlendirirken, mekânın ideolojik olarak da yeniden üretildiğine dikkat çekmiştir. İnşaatla dayalı ekonomik büyümeyi misyon edinen AK Parti iktidarı, neoliberal ekonomi politikalarının taşıyıcısı olurken, mekânsal formlarda da siyasal İslam'ın etkisinin görülmelerini sağlayacak eklettik bir mimari yaklaşımı benimsemiştir. Bu yaklaşımın içinde kentsel mekâna geçen yeni bir terminoloji de kurulmuştur. "Millet Bahçesi", "Selçuklu Mimarisi", "Yatay Mimari", "Osmanlı Mimarisi" gibi tanımlamalar AK Parti iktidarının mekânsal düzenlemelerinde kullanılmıştır (Şahin, 2022; Batuman, 2019; Akalın 2013). Mekânın formuna yeni kavramlarla müdahale edilmiş; terminoloji ve tasarım arasındaki o girift ilişkinin yansıması son 22 yılın mekânsal düzenlemelerinde görülmüştür.

Günümüzde sık sık başvurulan mimarideki bu eklettik yaklaşım Osmanlı'nın son döneminde de denenmiş; mekânın inşasında modern mimari unsurlarla "Osmanlı'nın dekoratif işçiliği" birlikte kullanılmış ve bu mimari yaklaşım "Milli Mimari Rönesans" olarak adlandırılmıştır (Bozdoğan, 2020, s. 34). Günümüzde bu milli mimarinin tezahürü, AK Parti iktidarıyla birlikte "Osmanlı-Selçuklu Mimarisi" söyleminin egemen olmasıyla gerçekleşmektedir (Batuman, 2014; Akalın, 2013). AK Parti'nin "Osmanlı-Selçuklu Mimarisi" çıkışı, ilk olarak 2005'te, okulların bu mimari yaklaşımla inşa edileceği söylemiyle başlamış ve okulların mimari tasarımında (Şekil 1) bu yaklaşım temel alınmıştır (Batuman, 2014, s. 67). Okulların inşasını, adalet sarayları (Şekil 2) ve diğer kamu binalarının yapımı izlemiştir (Batuman, 2014; Akalın, 2013). Kamu kurumlarına ait yapıların tasarımıyla birlikte iktidarın mekân tasavvuru -yereldeki iktidar partisinin ne olduğu fark etmeksizin- bütün kentlerde gerçekleştirilmiştir.

2002'den sonra kamu kurumları ve yerel idareler de inşaat sektöründeki yatırımlarda önemli bir rol oynamaya başlarken; TOKİ en büyük gayrimenkul geliştirici kurumlardan biri olarak öne çıkmıştır. TOKİ önemli bir konut geliştirici kurum olarak güç kazanırken, birçok kentte de TOKİ'nin yükleniciliğini üstlendiği toplu konut projeleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Penpecioglu, 2011, s. 67; Balaban, 2012, s. 27–28; Yeşilbağ, 2016, s. 611; Bektaş, 2021, s. 82). Özellikle kentlerin günümüzde aldığı formda TOKİ'nin de kurum olarak büyük bir etkisi olmuştur.

TOKİ, AK Parti iktidarının mimarlık ideolojisinin en önemli taşıyıcısı olurken, "gelenek", "mahalle" gibi kavramları kullanarak bu ideolojiyi bütün kentlerin mimari dokusuna geçirmeye çalışmıştır. Orta ölçekli kentlerde yerel sermayenin önemli bir birleşeni olan inşaat şirketlerinin talepleri doğrultusunda kent-

Şekil 2. Sapanca Adalet Sarayı (Mimdap, 2008).

Şekil 3. TOKİ Kahramanmaraş deprem konutları (TOKİ Haber, 2024).

sel mekân şekillenirken, kentsel mekandaki diğer bir belirleyici de TOKİ (Şekil 3) eliyle yürütülen inşaatlar olmuştur. Belediye yönetimlerinin ve belediye meclislerinin yapısı incelendiğinde yerelde müteahhitlik yapan kişilerin bu yapıların içinde yer aldığı veya etkin olduğu görülmektedir (Çam, 2020; Koç ve Sakarya, 2022). İnşaatla dayalı büyümenin etkisiyle her yerde birbirine benzeyen bir kentsel büyüme dinamizmi yaşanırken; kentler her geçen gün kimliğini yitirmekte ve aynılaşma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle orta ölçekli kentler,

son 10 yılda hızla büyümüş ve bu hızlı büyümenin etkisiyle kentlerin dışından geçen, kentleri birbirine bağlamak üzere inşa edilen, çevre yolları kent içi yollara dönüşmeye başlamıştır. İnşaat odaklı büyümenin ve kentsel yayılmanın orta ölçekli kentler üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalar da bu kentsel gelişme eğilimlerini kanıtlar niteliktedir (Çavuş ve Başaran Uysal, 2018; Koç ve Sakarya, 2022; Kovankaya ve Türkün, 2023). Genellikle kapalı siteler, ya da blok nizam yüksek yoğunluklu yapılaşmanın baskın olduğu bu yerleşim modeli, kentlerin

Şekil 4. Osmanlı Evleri temalı TOKİ konutları (Sözcü Gazetesi, 2018).

ulaşım gibi sorunlarını ortaklaştırırken, kentlerde kimliksiz ve tanımsız mekânlar ortaya çıkmaya başlamıştır. TOKİ ise bu tip yerleşimlerin üretilme sürecinde önemli bir role sahip olmuştur. TOKİ tarafından, özellikle alt gelir grubuna yönelik üretilen konut alanları için arsa üretim sürecinde ucuz arazi değerleri nedeniyle kent dışındaki alanlar seçilmiştir. Birçok kentte, kentlerin fiziksel ve sosyal özellikleri dikkate alınmaksızın, TOKİ tarafından üretilen yapılar, kentsel büyümeyi ve kent kimliğini de doğrudan etkilemiştir. TOKİ'nin ürettiği yaşam alanlarına, bu yerleşim alanlarının sosyal yönden yetersiz kaldığı yönünde eleştirilerin getirilmesiyle birlikte, TOKİ de geleneksel mahalle dokusunu yeniden hayata geçirme şiarıyla 2014'te ve 2017'de proje yarışmaları düzenlemiştir. Yine TOKİ'ye ait yayınlarda da "Osmanlı mahallesi" (Şekil 4) bir tasarım örneği olarak sunulmaya çalışılmıştır (Batuman, 2019, s. 141–142). Bir yandan TOKİ'nin kaybolan itibarının geleneksel mahalle dokusuyla geri çağırılarak yeniden kazandırılması hedeflenirken, bir yandan da TOKİ'nin de mimarı olduğu, kentlerdeki büyük dönüşümle birlikte gerçekleşen kimliksizleştirmenin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ancak, bu mekânsal ayınlama sürecinden kaçılmamıştır.

Bunun en önemli nedenlerinden biri de merkezi yönetimin yerelde de kamusal yatırımlar aracılığıyla, kentsel mekânı kontrol etmesidir. Hangi siyasetten olursa olsun yerel iktidarlar da merkezi yönetim tarafından alınan bu mekânsal kararlara uyum sağlamış ya da kentsel mekânın farklı noktasında bu mekânsal kararların bir benzerini üretmiştir. Diğer

bir deyişle, kentsel mekânın inşasında, hâkim ideoloji etkisini göstermiştir. Yerel yönetimlerde, iktidardaki siyasi partiler arasında değişen, sosyal politikalar ve bunun mekâna geçiş şekline ibaret olmuştur. Merkezi yönetim kentlerin inşasında da temel belirleyici olurken; kentlerin büyüme yönü merkezi yönetim tarafından üretilen kamu yatırımlarıyla yönlendirilebilmiştir. Bu nedenle, yerel seçimler bir anlamda merkezi yönetim tarafından dayatılan yapılaşma yaklaşımının sorgulandığı, alternatiflerin arandığı bir mekânsal politika üretme süreci olarak da öne çıkmaktadır.

Türkiye'nin bütün kentlerinde inşaata dayalı büyüme, kentlerin gelişme ve büyüme biçimlerinde etkisini göstermiştir. Yerelde iktidar olan siyasi parti fark etmeksizin, kentsel mekândaki hızlı değişim ve dönüşüm bütün kentlere sirayet etmiş; merkezi iktidarın belirlediği kentsel mekân politikası bütün kentlerde kendini göstermeye başlamıştır. Kentsel mekândaki bu hızlı değişim ise yerelde siyaset yapma biçimlerini de dönüştürmüştür; özellikle kentsel mekân üzerindeki rantın paylaşımı yerel siyasetin belirleyicisi haline gelmiştir. Yerel yönetimler her ne kadar farklı siyasetlerin çatışmasına sahne olsa da kentsel mekânın değişim değeri bu siyasetlerin uzlaştığı alan olmuştur. Kentsel mekâna dair farklı bir söz ve siyaset üretilmezken; 2000'li yıllardaki seçimler AK Parti iktidarını ve kentsel mekân üzerindeki gücünü daha da arttırmıştır. 2024 Yerel Seçimleri ise sonuçları itibarıyla farklı bir tablo çizmektedir. Bu nedenle, 2024 Yerel Seçim sonuçlarını hazırlayan siyasi gündemi ve seçim propaganda süreçlerini de incelemek gerekmektedir.

3. 2024 Yerel Seçimleri ve Türkiye Siyasetindeki Önemi

Türkiye siyasi tarihinde yerel düzeyde üretilen politik hareketin merkezi yönetime taşınarak, merkezi yönetimdeki iktidarın değişimine sebep olduğu ya da ülke genelinde siyasette değişimi başlattığı birçok kez görülmüştür. 1973, 1989 ve 1994 Yerel Seçimleri, seçmen tercihlerinin değişerek iktidar olan partinin değil de muhalefetteki partilerin desteklenmesiyle sonuçlanan, ülke genelinde partilerin oy oranlarında değişimi getiren ve Türkiye siyasi tarihinde önemli bir yer edinen seçimler olmuştur. 2024 Yerel Seçimleri de benzer bir şekilde iktidarda olan AK Parti'nin değil de muhalefet partisi CHP'nin sandıktan birinci parti olarak çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

1973–1977 yılları arasında etkin olan Toplumcu Belediyecilik hareketi, ulusal düzeydeki siyaseti etkileyerek, CHP'nin 1977'de yapılan hem yerel hem de genel seçimlerde en yüksek oy oranı alan parti olmasıyla sonuçlanmış ve CHP'yi merkezi yönetimde iktidara getirmiştir. Toplumcu Belediyecilik hareketiyle birlikte, güçsüz ve yetkisiz olan belediyeler, kendi kaynaklarını yaratarak güçlenirken hem yerel düzeyde hem de ulusal düzeyde siyaseti ve siyasetin yapıma biçimini değiştirmiştir (Bayraktar ve Penpecioglu, 2009; Tekeli, 2010; Bayramoglu, 2015; Sakarya, 2016).

1984–1989 yılları arasında iktidarda olan ANAP'ın yerel yönetimlerde sermayeden yana mekânsal politikaları benimsemesi ve rantı arttırmak üzerine kurulu mekânsal kararlar üretmesi, 1989 Yerel Seçimlerinde SHP'nin en yüksek oyu alarak birçok belediyede iktidarı kazanmasıyla sonuçlanmıştır (Kurtuluş ve Aslan, 2016, s. 19). 1989'da birçok kentte SHP'nin seçimi kazanmasıyla birlikte, bu kentlerdeki mekânsal politika değişmiş, kentsel ranttan ziyade kamusal alanların artırılarak, kamu kaynaklarının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde belediyelerin sunduğu toplu tüketim hizmetleri sağlanarak, toplumcu belediyecilik düşüncesi yeniden diriltilmeye çalışılmıştır (Kurtuluş ve Aslan, 2016).

1994 yerel seçimleri, kentlerin yoksul kesimlerini kucaklayan yardım politikalarından beslenen siyasal İslamcı ideolojinin egemen olduğu Refah Partisi'nin seçimlerde öne geçerek birçok belediyede iktidarı kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu seçim başarısı zamanla oy oranını daha da arttıran Refah partisi kadrolarının etkin olduğu AK Parti'yi 2002'de merkezi yönetimde iktidara taşımış; yerel siyaset, ulusal ölçekteki siyaseti etkilemiştir (Kurtoğlu, 2004; Doğan, 2007). 1994 yerel seçimlerinde “75 kentin 28'inde belediye başkanlığını alarak oylarını %9.9'dan %19'a” çıkaran Refah Partisi, Kurtoğlu'nun (2004, s. 21) da dikkat çektiği gibi, bu seçim sonrasında Türkiye siyasetinde önemli bir “siyasi güç” olarak tanımlanmıştır.

2009'daki yerel seçimler ise genel siyaset alanında dönüştürücü bir etkiye sahip olmasa da AK Parti'nin özellikle 2006'dan son-

ra hızla uygulamaya geçtiği kentsel dönüşüm projelerinin seçim sonuçlarına etkisini yansıtması bağlamında önem taşımaktadır. 2009 yerel seçimlerinde özellikle İstanbul'da Küçükçekmece Ayazma, Fatih Sulukule gibi mahallelerde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamalarının neden olduğu mağduriyetler, diğer ilçelerdeki gecekondu mahallerinde planlanan kentsel dönüşüm projelerine karşı itirazların yükselmesine ve bu mahalleler çevresinde örülen kentsel muhalefetin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu kentsel muhalefetle birlikte, TOKİ'nin İstanbul'un Kartal, Maltepe ve Sarıyer İlçe Belediyeleriyle birlikte yürütmeyi planladığı kentsel dönüşüm projeleri uygulamaya konulmadığı gibi, dönüşüm gerçekleşecek gecekondu mahallerinden çıkan tepki oyu, bu ilçelerdeki iktidarın AK Parti'den CHP'ye geçmesine neden olmuştur (Sakarya, 2010).

Siyasi partiler tarafından yapılan ittifaklarla girilen 2023 Genel seçimleri sonrasında, 2024 Yerel Seçimleri siyasi partilerin ittifak kurmadan kendi seçmenlerini konsolide etme arayışıyla girdiği bir seçim olmuştur. Siyasi partilerin oluşturduğu ittifaklarla girdiği 2023 Genel seçimlerinde AK Parti %35,62; CHP %25,35; MHP %10,07; İYİ Parti %9,69; Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi¹ %8,82; Yeniden Refah Partisi %2,80; TİP %1,76 oy oranıyla mecliste temsil edilmiştir. 2024 Yerel Seçimlerinde ise bu seçim sonuçlarından çok daha farklı bir tablo ortaya çıkmıştır. 2024 Yerel Seçim sonuçlarına göre, Türkiye genelinde, en çok oy alan partiler sıralandığında, CHP %37,76 oy oranı ile 1. parti, AK Parti %35,48 oy oranı ile 2. parti, Yeniden Refah Partisi ise %6,19 oy oranı ile 3. Parti, DEM Parti %5,70 oy oranı ile 4. Parti, MHP %4,98 oy oranı ile 5. Parti, İYİ Parti %3,76 oy oranı ile 6. Parti olmuştur. Seçimlerde il, ilçe düzeyinde belediye başkanlığı kazanan diğer siyasi partilerin oy oranları ise Saadet Partisi %1.09, BBP %0.43, DEVA %0.32, DP %0.2, TİP %0.15, DSP %0.1 şeklinde sıralanmıştır.

Ekonomideki kötü gidişat, her ne kadar 2023 Genel Seçimleri öncesinde başlasa da bu kötü gidişatın etkisi, seçim sonrası benimsenen ekonomik programın da getirdiği sorunlarla birlikte, 2024 Yerel Seçimleri öncesinde daha da fazla hissedilmiştir (Akçay, 2024). Akçay'ın (2024) dikkat çektiği gibi, 2023'e göre, işsizlik oranlarındaki artış, döviz kurundaki hızlı yükselme, enflasyonun bir sene içinde neredeyse iki katına çıkması, faiz artışları, özellikle büyükşehirlerde etkisini daha da arttıran barınma ve temel, sağlıklı gıdaya erişim sorunu seçim sonuçlarını etkilemiştir. AK Parti'nin kemer sıkma politikaları, oylarında düşüşe neden olurken; bunun karşısında CHP Belediyeleri üzerinden yürütülen sosyal yardım politikaları, CHP'nin oylarında artışı getirmiştir (Akçay, 2024).

Seçimlerde ülkenin ekonomik durumunun etkisi temel belirleyicilerden biri olsa da 2023 seçimlerinden farklı olmasının en büyük nedenlerinden biri de CHP'nin yürüttüğü seçim çalışmasıdır. Batuman'ın (2024) da vurguladığı gibi, sadece AK Parti'nin

¹ Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi, 2024 Yerel Seçimlerine DEM Parti adıyla katılmıştır.

seçimi kaybetme nedenlerine değil; CHP'ye seçimi kazandıran stratejilere de odaklanmak gerekmektedir. Batuman (2024), CHP'nin uzun bir aradan sonra seçimlerden birinci parti olarak çıkmasını, seçim sürecinde yürüttüğü "popülist strateji"ye bağlar; özellikle büyükşehir belediye başkanları ve büyükşehir belediyeleri ekseninde yürütülen seçim çalışmalarının CHP'nin halk nezdinde yeniden kabul görmesinde etkili olduğuna dikkat çekmiştir. Batuman'ın (2024) "kendiliğinden popülizm" dediği seçim stratejisi CHP'yi birçok kentte iktidara taşımıştır.

2019 yerel seçimleri sonucunda İstanbul, Ankara, Antalya, Adana, Mersin gibi büyükşehir belediyelerinin CHP'ye geçmesiyle birlikte, Batuman'ın (2024) da vurguladığı gibi, "muğlak ve programsız da olsa bir 'CHP belediyciliği'" modeli oluşmaya başlamıştır. Bu belediycilik yaklaşımının içinde ucuz ve sağlıklı gıdaya erişimi mümkün kılan "kent lokantaları", sosyal dayanışmayı önceleyen "askıda fatura", "kreşler", "öğrenci yurtları", yeşil alanların artırılması, kamuya ait alanların iyileştirilerek yeniden kamunun kullanımına açılması gibi kentsel mekânda sunulan hizmetlerin yer alması, bu yeni "CHP belediyciliği" yaklaşımını daha da görünür kılmıştır. Bununla birlikte 2019'da CHP'nin İBB'yi kazanmasıyla birlikte kurulan, "İstanbul Planlama Ajansı"yla birlikte, planlama eyleminin toplumun her kesiminin katılımıyla gerçekleştirilmesi mümkün kılınırken, bu kurumun idaresinde ortaya çıkarılan yayınlarla birlikte, toplum nezdinde, İBB tarafından yapılan çalışmaların görünür olması sağlanmıştır. Bu nedenle de "planlama ajansı", CHP'nin yerel seçim bildirgesinde, bütün kentler için gerçekleştirilecek bir uygulama olarak yer almıştır.

Son 5 yılda kamusal alanın ve buna bağlı olarak kamusal alan kullanımının artması seçim sonuçlarını da etkilemiştir. Kentsel dönüşüm AK Parti'nin seçim bildirgesinde önemli bir yere sahipken; CHP bildirgesinde, kentsel dönüşüm, sadece temel politika olarak ele alınmıştır. Ancak, özellikle İstanbul'un ilçe belediyelerinde yürütülen seçim çalışmalarında İBB'nin KİPTAŞ'la birlikte gerçekleştirdiği kentsel dönüşüm uygulamaları tanıtılmış; afet riski taşıyan yapı ve bölgelerde benzer uygulamaların gerçekleştirileceği sözü verilmiştir.

2024 Yerel Seçim sonuçlarını 22 yıllık siyasi iktidarın izlediği mekânsal politikalar kadar seçime giren siyasi partilerin seçim öncesi yürüttüğü strateji ve politikalar da etkilemiştir. Bununla birlikte, siyasi partilerin iktidar oldukları dönemde sundukları hizmetler gibi vaat ettikleri hizmetler de seçim çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Bildirgeler, partiler tarafından sahada yürütülecek söz, söylem ve politikalarını da yansıtmaları bağlamında önemli bir veri seti sunmaktadır.

Partiler tarafından hazırlanmış olan seçim bildirgeleri bu seçim sonuçlarının habercisi olma özelliği de taşımaktadır. Partiler bildirgelerinde kendi seçmenlerine seslenirken; yerelden değişiminin başlayacağını sözünü vermiştir. Bu nedenle, 2024 Yerel Seçim bildirgelerinde, partilerin kentsel mekânı ele alış

biçimleri ve kentsel mekân üzerine ürettiği sözün niteliği, partilerin kentsel mekânın geleceğine ilişkin programını da sunmaktadır. Seçim sonuçlarını anlamak için seçim sürecini seçim bildirgeleriyle birlikte okumak yerinde bir yaklaşım olacaktır.

4. 2024 Yerel Seçim Bildirgelerinde Kentsel Mekân

Yerel yönetimler, kentsel mekânın şekillenmesinde en önemli aktördür. Her 5 yılda bir gerçekleşen seçimler, kentsel mekâna dair politikaları da etkilemektedir. Bu nedenle, partiler seçim öncesinde yerelde yürütülecek çalışmalara ve projelere ilişkin bir politika belgesi niteliği taşıyan seçim bildirgelerini üretip, kamuoyuna sunmaktadır. Bu bildirgelerdeki konular, partilerin merkez örgütlenmelerinin yerellere ilişkin politikalarını içermekle birlikte, yerel örgütlenmelerin geleceğe dönük hedeflerini oluşturmasına da zemin hazırlamaktadır.

Seçim bildirgeleri, kentsel mekânın sorunsallaştırılarak, bu kapsamda politikaların üretildiği metinlerdir ve partilerin yerellere dair gelecek planını açıklamaktadır. Bu nedenle seçim bildirgeleri birçok araştırmaya da konu olmuştur. Özellikle 2019 yerel seçimlerinin öncesinde ve sonrasında, seçim bildirgeleri üzerine yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir (Kavas ve Düşündere, 2019; Arkan ve Tanacı 2020; Gürcüoğlu, 2020). Kavas ve Düşündere (2019) tarafından TEPAV için yürütülen "Yerel Yönetimler İçin Siyasi Partilerin Seçim Beyannameleri Neler Vaat Ediyor?" başlıklı çalışmada 2019 Yerel seçimleri sürecinde siyasi partiler tarafından üretilen seçim bildirgeleri incelenerek, bu kapsamda vaatlerin içerikleri, üretilen çözümlerin ölçülebilirliği analiz edilmiştir. Arkan ve Tanacı (2020) tarafından yürütülen çalışmada ise 2019 yerel seçimlerinde en çok oyu almış olan 5 partinin seçim bildirgeleri, siyasal iletişim perspektifinde, şekil ve içerik yönünden incelenmiştir. Gürcüoğlu'nun (2019) çalışmasında ise 2014 ve 2019 yerel seçimlerinde en çok oyu alan 5 siyasi partinin vaatleri katılımcı demokrasi ve yerel siyaset boyutunda karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. 2019 seçim sürecini bildirgeler üzerinden sunan bu çalışmalar önemli bir temel oluşturmakla birlikte 2024 Yerel Seçimleri gerek süreç gerek sonuç açısından tartışılmaya muhtaçtır.

2002'den 2024 yılına kadar olan bütün seçimler AK Parti iktidarını sağlamıştır. Ancak, 2024 Yerel Seçimlerinden farklı bir sonuç çıkmış, birinci parti değişmiş; partiler arasında çekişmeli bir mücadele yaşanmıştır. Bu nedenle 2024 Yerel Seçimleri hem 2002'den bugüne süren siyasi iktidarın kurduğu mekânsal formun hem de farklı bir seçim sonucunun ortaya çıkmasına sebep olan sürecin tartışılmasını zaruri kılmıştır. Seçim sürecini ifade eden en önemli araçlardan biri ise seçim bildirgeleridir. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında, seçim bildirgelerinin seçmene ne söylediği ve vadettiği tartışılacaktır. Seçim bildirgeleri incelenirken nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak; kent gündeminde önemli bir yer tutan konu başlıkları üzerinden gidilecektir. Bu konu başlıkları altında siyasi partilerin farklı veya benzer yaklaşımları

karşılaştırmalı olarak sunulacaktır. 2024 Yerel Seçimleri sonucunda, büyükşehir, il, ilçe belediyelerinde seçimi kazanan siyasi partilerin bildirgelerinde, katılımcılık, kentsel rant, kentsel dönüşüm, vad edilen kentsel mekân kurgusu ve geleceğin kentleri için üretilen politikalar ekseninde incelenerek karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

AK Parti, BBP, CHP, DEM Parti, İYİ Parti, MHP, Saadet Partisi, SOL Parti, TİP, Yeniden Refah Partilerinin bildirgeleri, kentsel mekân konusu çerçevesinde detaylı olarak ele alınırken; 2024 Yerel Seçim Sonuçlarına göre ilçe belediye başkanlığı elde eden siyasi partilerden DEVA, DP ve DSP'nin 2024 Yerel Seçim bildirgesine ulaşamadığı için değerlendirme kapsamına alınamamıştır.

AK Parti, "Türkiye Yüzyılı Şehirleri için Gerçek Belediyecilik"; BBP "İşimiz Türkiye Gücümüz Türkiye"; CHP, "İşimiz Gücümüz Türkiye"; DEM Parti, "Yerel Demokrasi ile Özgür Kentlere"; İYİ Parti, "Türkiye için En İyisi"; SOL Parti, "Devrimci Demokratik Cumhuriyet" ve "Demokratik, Kamucu, Eşitlikçi, Ekolojik Kentlerimiz için Mücadeleye Çağrı"; TİP, "Ranta, Talana ve Yoksulluğa Karşı Halkçı, Kamucu, Sosyalist Belediyecilik" sloganıyla seçim bildirgesini yayımlamıştır. Yeniden Refah Partisi, Necmettin Erbakan'ın 1974 Yerel Seçim Beyannamesindeki "Millî Görüş'ün belediye başkanı gerektiğinde bir fakirin çuvalını taşımayı şeref bilecektir" sözüyle seçim bildirgesini başlatırken, AK Parti seçim bildirgesini ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "insan şehirin, şehir de insanın aynasıdır" sözüyle sunmuştur. Bununla birlikte, Yeniden Refah Partisi bildirgesinde "Ahlaklı Belediyecilik" mottosunu kullanırken; BBP bildirgesinde "İlkeli Belediyecilik" sloganını yerel seçim çalışmasının merkezine koymuştur (Şekil 5).

MHP'nin 2024 Yerel Seçimleri için internet sayfası üzerinden bildirgesine ulaşamazken, basında "Türk ve Türkiye Yüzylında Üretken Belediyecilik" sloganı ve "3 ana tema, 9 temel ilke ve Cumhuriyetimizin 100. Yılına ithafen 100 madde" sunumuyla yerel seçim beyannamesine ilişkin verilere ve beyannamenin detaylarına yer verilmiştir (TRT Haber, 2024). Saadet Partisi ise "Haydi Şimdi Millî Görüş Belediyeciliği" ve "Daha İyi Bir Yaşam Senin Hakkın İstanbul" sloganlarını kullanarak İstanbul Beyannamesini, partisinin internet sayfası üzerinden sunmuş; bütün kentleri kapsayan yerel seçim beyannamesini ise "Millî Görüş anlayışıyla belediyelerimizi ayağa kaldıracacağız" sözüyle, basın aracılığıyla duyurmuştur (Millî Gazete, 2024). Deva Partisi tarafından yapılan açıklamalarda, parti programı çerçevesinde 2022 yılında hazırlanan "Mutlu, Yeşil Yaşam ve Demokratik Bir Yönetim için Yarının Şehirleri" sloganının yer aldığı "Yerel Yönetimler ve Şehircilik Eylem Planı" çerçevesinde bir belediyecilik anlayışı yürütecekleri belirtilmiştir. DEVA Partisi tarafından, 2024 Yerel Seçimleri çalışması kapsamında herhangi bir seçim bildirgesi hazırlanmamıştır.

AK Parti ve MHP'nin kullandığı sloganlarda yüzüncü yıl vurgusu, bu partilerin siyasi iktidarı tanımlama arayışını ifade ederken, milliyetçi muhafazakâr kesimi temsil eden BBP ve merkez

Şekil 5. 2024 siyasi partilerin seçim bildirgeleri kapak fotoğrafları.

solu temsil eden CHP'nin sloganlarındaki benzerlik ise BBP ve CHP'nin taban arayışında merkezde bulunduğunu göstermektedir. DEM Parti, TİP ve Sol Parti'nin içinde yer aldığı sol partilerin sloganlarında ise yerel demokrasi, eşitlik, halkçılık ve kamuculuk vurgusu ön plana çıkmaktadır. Yeniden Refah Partisi ve Saadet Partisi ise sağ muhafazakâr seçmene seslenerek "Millî Görüş" çizgisini sahiplenmektedir.

4.1. Bildirgelerde "Toplum" Tanımı ve "Katılımcılık"

Yerel Seçim Bildirgelerinde topluma hizmet önemli bir yer tutarken bu toplumun siyasi partilere göre neyi ihtiva ettiği değişmektedir. Yerel yönetimin hizmet verip, temsil ettiği toplum tanımı, partilerin bildirgelerinde tercih ettiği sözcük seçimlerinden anlaşılmaktadır.

CHP, DEM Parti, SOL Parti ve TİP sadece "halk" sözcüğünü kullanırken; İYİ Parti, MHP sadece "millet" sözcüğüne yer vermiştir. Bununla birlikte AK Parti, BBP, Saadet Partisi ve Yeniden Refah Partisi bildirgelerinde hem "millet" hem de "halk" sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. "Halka hizmet, Hakk'a hizmet" cümlesi ise MHP, Saadet Partisi ve Yeniden Refah Partisi'nin seçim bildirgelerinde kullanılmıştır.

Sağ partilerin millet sözcüğünü tercih etme sebeplerini, cumhuriyetin kuruluş yıllarından gelen ideolojik ayırma dayandırmak mümkün görünmektedir (Batuman, 2019, s. 31). Bora'nın (2017) ifadesiyle, millet, "Memleket ahalisinin kendisini ezelden ebede uzanan bir devamlılık içinde, bir ortak kök ve özel yaradılış inancıyla, bir biriciklik gururuyla, metafizik bir varlık olarak düşünmesidir." "Millet" sözcüğü köken olarak din ve/veya soy ile toplum arasındaki ilişkiyi kurması ve hizmet edeceği kitleyi aynı kökenden insanlar olarak açıklaması bağlamında dikkat çekici bir seçimdir.

TİP ve DEM Parti seçim bildirgelerinde özellikle "toplumcu" sözcüğünü kullanmayı tercih ederken; CHP "halkçı", SOL Parti ise "kamucu" sözcüğünü kullanmıştır. Bununla birlikte TİP "toplumcu" sözcüğünün yanı sıra "kamucu" sözcüğüne de bildirgesinde yer vermiştir. Seçim Bildirgelerinde TİP, DEM Parti ve CHP kentsel politikalarının zeminini de toplumcu/halkçı belediyeçilik politikaları üzerinden tanımlarken; AK Parti ve İYİ Parti ise "Millet Odaklı Siyaset" kavramını kullanmayı tercih etmiştir. AK Parti, BBP, İYİ Parti, MHP, Saadet Partisi, Yeniden Refah Partisi "milli" sözcüğünü sıklıkla kullanırken, AK Parti ve BBP özellikle "yerli ve milli" söz grubuna yer vermiş; Saadet Partisi ve Yeniden Refah Partisi ise bildirgesinde "Millî Görüş" çizgisine dikkat çekmiştir.

"Halk" sözcüğü toplumun bütününe işaret ederken; "millet" ortak soy/köken bağlamında tanımlı bir toplumu ifade etmektedir. Bu bağlamda, sağ partiler hizmet ettiği toplumu ortak köken üzerinden tanımlarken; sol partiler böyle bir sınırlamaya gitmemekte ve toplumun geneline hizmet etme sözü vermektedir.

Kamu yararı kavramının kullanımı ise alınacak mekânsal kararlarda toplumsal faydanın önemseniş, önceliklendirildiğini göstermesi bağlamında önemlidir. Kamu yararı kavramı, BBP, MHP, Saadet Partisi ve Yeniden Refah Partisi hariç incelenen bütün yerel seçim bildirgelerinde kullanılmıştır. Bu siyasi partilerin bildirgeleri hariç, kamu yararı kavramını kullanmayı tercih eden siyasi partiler tarafından mekânın kurgusunun toplumsal kaygılar güdülerek gerçekleştirildiğinin altı çizilmiştir.

Yerel yönetime katılım bütün seçim bildirgelerinde yer alırken; yerel demokrasi, demokrasi, demokratik sözcüklerinden birini ya da hepsini, MHP, Saadet Partisi ve Yeniden refah Partisi'nin seçim bildirgesi hariç bütün seçim bildirgeleri içermektedir.

Katılım konusu, özellikle sol partilerin bildirgelerinde merkeziye aldığı konular arasındadır. Katılım, demokrasi, katılımcı demokrasi, kamu yararı, toplum yararı, toplumcu gibi sözcükler sol partilerin altını çizdiği ve yerel yönetim yaklaşımında kullanmayı tercih ettiği sözcüklerdir. Merkez sol parti CHP, "kent konseyi", "planlama ajansı" ve "katılımcı bütçe" gibi uygulamaları üzerinden yerel yönetim yaklaşımını tanımlarken; bu uygulamaları, seçim sonrası CHP'nin iktidarda olacağı bütün belediyelerde de yaygınlaştırma sözünü vermiştir. Katılım, yerel demokrasi gibi kavramlar, kenttaşların yerel yönetimdeki karar mekanizması içinde ne kadar olabileceğini göstermektedir.

AK Parti ise "katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik" gibi kavramları birlikte kullanarak, belediyeçiliğin temel ilkelerine dikkat çekmiş, içerik bağlamında katılım konusunda yenilikçi bir söylem sunmaksızın, katılımcı belediyeçilik anlayışını sürdürüleceğini vurgulamıştır. İYİ Parti ise "Katılımcı Yerel Demokrasi ve İyi Yönetişim" başlığı altında yerellerdeki mevcut katılım organlarına dikkat çekerek; AK Parti'den farklı bir öneri getirmemiştir. MHP, Saadet Partisi ve Yeniden Refah Partisi gibi sağ partiler karar mekanizması içinde kenttaşlara yer vermezken; yönetici odaklı bir yerel yönetim yaklaşımını benimseyeceklerinin işaretini vermektedir.

4.2. Kentsel Rant Üzerinden Kurulan Muhalefet

2024 Yerel Seçim çalışmaları kapsamında AK Parti, BBP ve MHP'nin bildirgesi hariç sunulan bütün seçim bildirgelerinde kentsel mekâna dair muhalefet, "rant" üzerinden yürütülürken; AK Parti seçim bildirgesinde, kentsel muhalefet "AK Parti Öncesi Türkiye" söylemi üzerinden kurulmuştur. AK Parti seçim bildirgesinde yer alan "AK Parti Öncesi Türkiye" açıklanırken, bu dönem kentlerinin hizmetlerde yetersiz bırakılarak, kentlerin ihmal ve tahrip edildiği iddia edilmiş ve AK Parti iktidarıyla birlikte bu koşulların değiştirilerek iyileştirildiği savunulmuştur.

CHP ve TİP bildirgesinde, muhalefet, "AK Parti"; DEM Parti bildirgesinde "iktidar bloku"; SOL Parti bildirgesinde ise "AKP ve MHP bloku" ifadesi üzerinden yürütülmüştür. MHP'nin bildirgesinde ise muhalefet "toplum düzenini bozmayı amaçlayan sosyal hareketler" üzerinden tanımlanmıştır. BBP'nin bildirgesinde herhangi bir muhalif söylem yer almakla birlikte; yerel seçim bildirgesinde sadece partinin yerel yönetim politikalarına yer verilmiştir.

Yeniden Refah Partisi ise bildirmede siyasi parti ismi vermeden, yerelde iktidar olan partileri "Heykelci Belediyeçilik", "Rantçı Belediyeçilik" ve "Örgütçü Belediyeçilik" olarak sınıflandırarak; muhalefeti de sınıflandırdığı bu üç tip belediyeçiliğe karşı yürütmüştür. Yeniden Refah Partisi, kentsel rantın karşısında ise "ahlaklı belediyeçilik" anlayışını savunmuştur. İYİ Parti ise kentsel muhalefeti yerelde iktidar olan bütün partilere karşı örmüş; kentsel planlama ve imar uygulamalarının "rantçı ve fırsatçı" bir yaklaşımla yürütüldüğünü belirtmiştir. Saadet Partisi ise muhalefet ederken karşı olduğu yaklaşımı "Sosyal medya, 'billboard' ve rant belediyeçiliği" olarak tanımlamıştır.

Doğan (2007, s. 21), yerel seçimle yönetime gelen kadroları, kentsel mekâna dair politika üretim sürecinde, aynı siyasi partinin hem merkezi hem de yerel düzeyde talepleri arasında kaldığına dikkat çekmektedir. Belediyelerin, halkın barınma, dinlenme, ulaşım gibi toplumsal hizmetlerini karşılamaya dönük politikalarının yanı sıra, merkezden gelen (aynı zamanda yereldeki egemen sınıfın taleplerini de içeren) kentin ekonomik fonksiyonlarının geliştirilmesinin sağlanması ya da kentsel rantların arttırılması gibi talepleri de karşılamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu nedenle, kentsel rant, yerelde iktidar olan partiye karşı örülen muhalefet söyleminde

önemli bir yer tutmaktadır. Kentsel mekânın rant üzerinden şekillenmesi, kentsel mekâna ilişkin toplumsal taleplerin gerçekleştirilmesinin önüne geçebilmekte, toplumsal taleplerle çelişebilmektedir. Bu koşullarda yerel yönetimlerin nerede saf tutacağı, politik çizgisinde belirleyici olmaktadır.

AK Parti, BBP ve MHP dışındaki bütün seçim bildirgeleri, 2024'e kadar inşa edilen kentsel mekânın rant üzerinden şekillendiği ve bu yaklaşımın mekânın toplumsallığına zarar verdiği söylemi üzerinden kurulmuş; bundan sonrası için ise kentsel rant yerine toplumun genelinin yararını önceleyen bir kentsel mekân kurgusunu vaat etmiştir. AK Parti seçim bildirgesinde, "Ak Parti Öncesi Türkiye" kentlerinin hizmet sunumunda ihmal edildiğini belirtirken, AK Parti döneminde kentsel mekânda gerçekleştirilen kamu yatırımlarına dikkat çekmiş ve bu yatırımların devam edeceği sözünü vermiştir. Diğer bir deyişle AK Parti, bildirgesinde, AK Parti iktidarı döneminde alınan mekânsal kararların arkasında durmuş; bundan sonra da bu mekânsal yatırımların sürdürüleceğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, seçim bildirgelerindeki kentsel muhalefet değerlendirildiğinde, kentsel muhalefetin rant ve kentsel yatırımlar arasındaki ilişki ve çelişkiyi içerdiği görülmektedir.

4.3. Kentsel Dönüşüm Politikasında Etkinlik ve Adalet Vurguları

2000'li yılların başından itibaren kentsel mekâna dair alınan kararlarda kentsel dönüşüm uygulamaları belirleyici olmuştur. Yapılan yasal düzenlemeler ise kentsel dönüşümün uygulama alanını daha da genişletmiş, parsel bazında kentsel dönüşüm uygulamalarının gerçekleştirilmesini mümkün kılmıştır. Bu nedenle, kentsel dönüşüm konusu gerek mevcut uygulamalara yapılan eleştiriler gerek vaatler olarak seçim bildirgelerinde de yer almıştır.

2024 Yerel Seçim sürecinde, partilerin yerel seçim bildirgelerinde, yerelerde iktidar olan partilerin başarılı uygulamaları önemli bir yer tutmuş; iktidarda olan belediyelerde yapılan uygulamalar emsal olarak gösterilmiştir. Özellikle AK Parti ve CHP, iktidarda olduğu belediyelerde, partinin merkez örgütü tarafından başarılı bulunan projelerini, kazanacağı bütün belediyelerde de yaygınlaştıracağı sözünü vermiştir. CHP, bu sözünü "Kent Konseyi" ve "Planlama Ajansı" üzerinden yürütürken; AK Parti söylemini altyapı projeleri, kentsel dönüşüm ve TOKİ üzerinden kurmuştur.

Bütün partilerin seçim bildirgelerinde kentsel dönüşüm konusu ele alınırken, bu bildirgelerde, AK Parti iktidarının kentsel dönüşüm politikası eleştirilmiştir. CHP, AK Parti iktidarı tarafından gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamalarını "rantsal dönüşüm"; Yeniden Refah Partisi "rantsal bölüşüm" olarak tanımlamıştır. SOL Parti ise kentsel dönüşüme sadece bir yerde değinirken, "soylulaştırma ve rant kapısı haline gelen ve felaketlere kapı aralayan kentsel dönüşüm projelerinin sonlandırılması" gerektiğini vurgulamıştır.

AK Parti bildirgesinde, bir başarı hikâyesi olarak TOKİ'nin güçlendirilme hikâyesi gösterilmiş ve bu başarı konut üretimindeki nicel verilerle desteklenmiştir. TOKİ tarafından inşa edilen konutların sağlamlığı üzerinde durulurken; TOKİ'yle birlikte sağlıklı çevrelerin üretildiği vurgusu yer almış; bundan sonra da kentsel dönüşümde TOKİ'nin en önemli aktörlerden biri olmaya devam edeceği belirtilmiştir. AK Parti iktidarı döneminde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm faaliyetleri başarılı uygulamalar olarak tanımlanmış ve bu uygulamaların daha katılımcı, sistematik ve sürekli hale getirileceği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, AK Parti'nin Türkiye'yi kentsel dönüşüm ve yenilemeyle tanıştırdığı belirtilirken; bundan sonrası için de "Kentsel Dönüşüm Seferberliği"nin başlatılacağına altı çizilmiştir. CHP seçim bildirgesinde ise 1990'ların başında SHP'li Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından geliştirilen, Türkiye'nin ilk kentsel dönüşüm projeleri, Dikmen Vadisi ve Portakal Çiçeği Vadisi Projeleri, başarılı uygulamalar olarak sunulmuş, "hak temelli" bir kentsel dönüşüm politikasının benimseneceğinin sözü verilmiştir.

AK Parti, TİP, Yeniden Refah Partisi parsel bazında dönüşüm yerine ada bazında kentsel dönüşüm projelerini uygulayacaklarının sözünü verirken; CHP, DEM Parti, İYİ Parti kentsel dönüşümün yerinde ve yerel dokuya uygun olacağını vurgulamıştır. Bütün partiler kentsel dönüşüm sürecinde depreme dayanıklı, sağlıklı konutlar üretileceğinin sözünü vermiştir. Bununla birlikte, TİP kentsel dönüşümden ziyade güçlendirme çalışmalarına ağırlık verileceğini ve dönüşümün zorunlu olduğu durumlarda ise yoğunluk artışına başvurmadan kentlerin kimliğini koruyarak bir dönüşüm politikası izleyeceklerini vurgulamıştır. BBP, planlama rehberliğinde ve afet risklerini azaltacak nitelikte bir kentsel dönüşüm programı izleyeceklerinin altını çizmiştir. Yeniden Refah Partisi, kentsel dönüşüm uygulamalarında geleneksel aile yapısını dikkate alacaklarını belirtirken; Yeniden Refahlı Belediyelerde "Kentsel Dönüşüm Başkanlıkları" kurulacağını vaat etmiştir. Saadet Partisi ise "sosyal politika odaklı konut ve kentsel dönüşüm projeleri" geliştireceklerinin sözünü vermiştir.

Sağ muhafazakâr kanadı temsil eden Yeniden Refah Partisi kentsel dönüşüm konusunda da "geleneksel aile yapısı"na dikkat çekerken, kentsel dönüşümün başkanlık çatısı altında merkezden yürütüleceğinin sözünü vererek mevcuttaki işleyişten farklı bir politika sunmamış; hatta 2023'te Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan "Kentsel Dönüşüm Başkanlığı" uygulamasını destekleyecek nitelikte bir vaatte bulunmuştur.

Son 22 yılda kentsel dönüşüm kentsel mekânın şekillenmesinde önemli bir yere sahip olmuş; seçim süreçlerini de etkilemiştir. Bu nedenle seçim bildirgelerinde de kentsel dönüşüme ilişkin politikalar önemli bir yere sahiptir. Kentsel dönüşüme ilişkin üretilen politikalarda dikkat çekici olan ise bütün partilerin parsel bazında uygulamalardan kaçınılması gerektiği ve

kentsel dönüşümde bütüncül bir uygulamaya gidilmesi konusunda uzlaşmasıdır. Bununla birlikte, muhalefet partileri kentsel dönüşüm vaatlerini adalet, kamu yararı, yerinde dönüşüm ve koruma perspektifinden sunmayı tercih etmiştir.

4.4. Vadedilen Kentsel Mekân Kurgusu

Seçim bildirgelerinde, siyasi partilerin kent mimarisine ve planlamaya ilişkin sundukları politikalar, partilerin vadettikleri mekân kurgusuna işaret etmektedir. Bu bağlamda siyasi partilerin mekânın biçimlenmesinde temel dayanak olarak kullandığı kavramlar, bu partiler tarafından hedeflenen mekânsal gelişimi sunmaktadır.

Yatay mimari kavramını Türkiye siyasi gündemine sokan AK Parti, seçim bildirgesinde bu kavramı kullanmaya devam ederken; İYİ Parti ve MHP de seçim bildirgelerinde “yatay mimari” kavramına yer vermiştir. AK Parti bu kavramla birlikte, yatay şehirler, “yerli ve milli projeler” gibi kavramlara, İYİ Parti de “milli mimari” kavramına bildirgesinde yer verirken; Yeniden Refah Partisi, kentsel mekânın formuna ilişkin yaklaşımını “mahalle kültürümüzün temel dinamiklerine uygun yapılaşma” olarak açıklamıştır. TİP kentsel mekâna ilişkin yaklaşımını “kent ve toplum belleğini gözetim mimari” olarak tanımlarken; DEM Parti yeni yapılacak alanların “her şehrin kendi yaşam kültürünü, doğal dengesini, tarihi ve insan dokusunu esas alarak” planlayacaklarını vurgulamıştır. SOL Parti ise kentlerde planlamanın “iklimsel ve ekolojik kriterler temelinde yapılması”nın gerektiğine dikkat çekmiştir.

Partilerin imar politikaları kapsamında hem iktidar partisinin imar politikaları eleştirilmiş hem de partilerin bu yönde önerdiği eylemlere yer verilmiştir. İmar politikalarına ilişkin iktidar eleştirisinde özellikle “rantçı” sözü sıkça kullanılmıştır. Buna karşılık “Özgün” ve “estetik” mimari yaklaşım, “kent kimliği”, “kent dokusu”, “ekolojik alanlar”, “koruma” bildirgelerin hemen hepsinde yer almıştır.

AK Parti bildirgesinde, AK Parti iktidarı döneminde yasa ve yönetmeliklerde yapılan değişiklikler, iyileştirme olarak sunulurken; bundan sonra da kentlerin imarına ilişkin “özgün mimari” ve “yatay mimari” vurgusu yapılarak, kent estetiğinin korunacağına altı çizilmiştir. Diğer partiler ise mevcut imar politikalarını eleştirirken; yapılacak uygulamaların korumacı bir anlayışla ve toplumun genelini önceleyen bir politikayla gerçekleştirileceğini vurgulamıştır. CHP seçim bildirgesinde, iktidar partisini, afet toplanma alanlarını, tarım arazilerini, orman alanlarını, su yataklarını imara açmakla itham ederken; kentlerin tarihi dokusunu koruyup, afete dayanıklı, “kimlikli kentler” imar edebileceklerini sözünü vermiştir. DEM Parti, imar planlarının kadınların görüşüne yer vermeyen, “eril zihniyetle”, “rantçı” bir yaklaşımla üretildiğini belirtirken; “Lokal imar planları yerine bütünsel bir bakış açısıyla”, kadınların ihtiyaçları doğrultusunda bir kent planlama yaklaşımı benimseyeceklerinin sözünü vermiştir. Bu kapsamda ise “Kadın Kültür Tesis-

leri, Kadın Kültür Akademileri, Kadın Dengbeç Evleri, Kadın Eserleri Kütüphaneleri, Kadın Semt Spor Alanları, Kadın Semt Pazar Alanları, Mor Marketleri, Kadın Parkları, Kadın Özgürlük Meydanları” yapacaklarını vaat etmiştir. İYİ Parti, mevcut imar politikalarını “rantçı ve fırsatçı” olarak tanımlarken; bildirgesinde, “Kentleşme Politikasında Dönüşüm”, “Optimum Nüfus Ölçeğinin Belirlenmesi”, “Kent Akademisi” ve “Kentler Bütüncül İmar Anlayışı ile Planlanacak” gibi vaatlere yer vermiştir. TİP seçim bildirgesinde “İmar Barışı” gibi uygulamaları eleştirirken; mera, zeytinlik ve ormanlık alanların korunacağını vurgulamış, ekolojik eşiklerin yapılaşma yasaklarında belirleyici olacağını sözünü vermiştir. Yeniden Refah Partisi, “yanlış imar planları”nı ve “imar afları”nı eleştirirken; çeşitli kurumların denetimindeki arazilerin, kuracakları “Arazi Yönetim Sistemi” ile tek bir merkezden yönetileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte, kentlerin estetik ve kimlik gibi unsurlarının dikkate alınarak ve “100 yıl sonrası” düşünülerek planlanacağını sözünü vermiştir. BBP ise kentlerde “planlama, mimari, aydınlatma gibi donanımlarda şehri kadınlar için daha güvenli kılabilecek” uygulamaları sağlayacaklarının sözünü verirken; planlama yaklaşımında “katılımcı” bir süreç izleyeceklerini vaat etmiştir.

Sol partilerin bildirgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu geniş bir şekilde yer alırken; CHP ve İYİ Parti bildirgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine değinmiş; AK Parti kadınlara yönelik politikalara yer vermiştir. Milliyetçi muhafazakâr bir parti olarak bilinen BBP ise seçim bildirgesinde, “kadın dostu şehirler” başlığı altında kentsel mekânda kadınların talep ve ihtiyaçlarına cevap verecek politikalara yer vermiştir. Yeniden Refah Partisi ise “Heykelci belediyelerin açtığı toplumsal cinsiyet eşitliği ofislerini kapatacağız” sözüyle toplumsal cinsiyet eşitliğinin karşısında bir konum almıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği sol partiler için önemli bir siyasi zemin oluştururken; İYİ Parti dışında sağ partiler toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını kullanmamayı tercih etmiş ve kadının mekândaki varlığını sadece temsiliyet düzeyinde ele almıştır. Hatta sağ muhafazakâr partilerin bildirgelerinde “kadınlarımız” sözcüğü kullanılarak erkek egemen siyasetin taşıyıcısı olan mülkiyetçi bir dil tercih edilmiştir. Buna karşın, diğer sağ partilerden farklı olarak milliyetçi muhafazakâr kimliğiyle bilinen BBP, kadınların kentsel mekânı kullanımını sorunsallaştırmıştır.

Sağ partilerin kullandıkları “yatay mimari”, “milli mimari”, “yerli ve milli proje” ve “mahalle kültürümüzün temel dinamiklerine uygun yapılaşma”, gibi geleneksel ve muhafazakâr kavramlar, iktidarda olan mimarlık ideolojisinin korunacağı algısını oluşturmaktadır. Sol partiler ise bu yaklaşımın karşısına kent kimliği, kent belleği gibi kavramlardan yola çıkan bir mimarlık ideolojisini koyarken; merkezden alınmış bir kararla üretilen tek tip ve aynılaşmış bir konut çevresi yerine kentlerin geçmişten getirdiği, toplumsal değişim ve dönüşümün izlerini de taşıyan, doğal çevre, ekolojik eşikler ve tarihi dokunun korunduğu bir mekân tasavvuru sunmaktadır.

Sağ ve sol partiler fark etmeksizin seçim bildirelerinde yer alan imar politikaları, AK Parti'nin son 22 yıllık planlama yaklaşımının eleştirisi üzerine kurulmuştur. Özellikle imar aflarının, hızlı üretilen ve sürekli yenilenen parçacı planlama anlayışının karşısına, kentsel mekânın formunun ve nüfus büyüklüğünün dikkate alındığı bütüncül planlama yaklaşımı koyulmuştur.

4.5. Geleceğin Kentleri ve Politikasızlık

Siyasi partiler bildirelerinde kentlerin geleceğini, ulaşım, akıllı kentler, iklim değişikliği, afet gibi konular çerçevesinde tartışırken bu tartışmayı ideolojileri çerçevesinde yürütmüştür.

Ulaşım konusu bütün partilerin seçim bildirelerinde yer alırken; ulaşım sistemlerine ilişkin çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Özellikle toplu ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi, raylı sistemlerin yaygınlaştırılması ve elektrikli araçların sayısının artırılması, ulaşımında akıllı uygulamaların kullanılması gibi hedefler hemen bütün partilerin temel politikaları arasında yer almıştır.

AK Parti, BBP, CHP, DEM Parti, İYİ Parti, Saadet Partisi ve MHP'nin seçim bildirelerinde doğal afetlere karşı dirençli/dayanıklı kent kavramına yer verilirken; TİP'in bildireğinde "afetlere karşı güvenli kentler", söylemi kullanılmıştır. SOL Parti'nin bildireğinde, doğal afetlere karşı "hasarı önleyici politikaların" geliştirileceği vurgulanırken; Yeniden Refah Partisi'nin bildireğinde ise Yeniden Refah Partili Belediyelerin doğal afetlere hazır olacağı belirtilmiştir.

Yeniden Refah Partisi hariç, bütün partilerin seçim bildirelerinde iklim değişikliği kavramı kullanılmış ve iklim değişikliğine ilişkin altyapının tesisi, su kullanımı ve suyun korunması, iklim değişikliğine uyum, iklim değişikliğiyle birlikte ortaya çıkacak risklere karşı hazırlıklılık gibi politikalara yer verilmiştir. Yeniden Refah Partisi'nin seçim bildireğinde "iklim değişikliği" kavramı geçmezken; hava ve çevre kirliliğinin önlenmesi, su kaynaklarının korunması, hava kalitesinin iyileştirilmesi gibi konular ele alınmıştır. AK Parti, yerel seçim bildirelerinde "iklim dostu ve dirençli şehir" ifadesine yer verirken; "Sünger Şehir" uygulamalarını gerçekleştirecekleri vaadinde bulunmuştur. BBP, bildireğinde "İklim değişikliğine duyarlı, yenilenebilir enerji yaklaşımlarını somut projeler ile geliştiren belediyeçilik" ifadesini, vizyonunu belirleyen temel ilkeleri arasında sunmuş; CHP "iklim krizi karşısında ekolojik alanların onarılarak geri kazanılması" sözünü vermiştir. DEM Parti "İklim dostu kentler" sözünü kullanmış ve "Eko-Kırım ve İklim Krizi Daireleri/Merkezleri" açmayı; İYİ Parti ise "iklim dostu ve entegre enerji uygulamalarını" geliştirmeyi vaat etmiştir. MHP, "küresel boyuta ulaşan iklim krizi ile mücadele konusunu çalışmalarımızın merkezine alacağız" sözünü verirken; TİP "mavi yeşil altyapı sistemleri ile ekolojik tabanlı şehircilik modelini" politikaları arasında göstermiştir.

Akıllı kent/şehir, akıllı belediyeçilik, akıllı teknolojiler gibi kavramlar AK Parti, BBP, CHP, DEM Parti, İYİ Parti, MHP'nin yerel Seçim Bildirelerinde yer alırken; Yeniden Refah Partisi, akıllı şehir po-

litikalarının karşısında olduğuna dikkat çekmiştir. Yeniden Refah Partisi, akıllı şehir politikalarını eleştirirken, "Akıllı Şehir" projesiyle insanlarımızın ve şehirlerimizin tek tipleştirilmesi amaçlanıyor" argümanını kullanmıştır. Bununla birlikte seçim vaadi olarak seçim bildireğinde, Yeniden Refah Partili Belediyeler tarafından "akıllı şehir" projelerine karşı durulacağı sözü verilmiştir.

"İklim değişikliği", "akıllı kent" gibi kentlerin geleceğinde belirleyici olan güncel konular Yeniden Refah Partisi hariç bütün partilerin gündemine girmiştir. Yeniden Refah Partisi ise bu kavramları kullanmadığı gibi, seçim bildireğinde seçmelerine, akıllı şehirlerin, toplumsal cinsiyet eşitliğinin karşısında duracağına da sözünü vermiştir. Literatürde önemli yer tutan bu kavramlar, Yeniden Refah Partisi'ne göre yerli ve milli değerlerle çatışan Batı'dan ihraç edilmiş kavramlardır. Siyasi propagandasını Batı'ya angaje olmuş sağ siyaset eleştirisi üzerinden yürüten Yeniden Refah Partisi yerel seçim bildirelerinde "Millî Görüş"ün, yani radikal sağın sesi olma iddiasını mekânsal politikalar üzerinden de sürdürmüştür.

Partilerin merkez örgütleri tarafından üretilen yerel seçim bildireleri, her ne kadar yerelleri yönlendiren politik belgeler olarak toplumun geneline ilişkin politikaları içerse de yerelde yürütülen seçim çalışmaları günü kurtaran politikalarla sınırlı kalabilmekte; kentsel mekânın bireysel çıkar hesaplaşmalarına konu olmasına neden olabilmektedir.

5. Sonuç

2000'li yıllarda gerçekleştirilen bütün seçimler AK Parti iktidarını sağlamlaştıracak şekilde sonuçlanmıştır. 2024 Yerel Seçimleriyle birlikte bu sonuç değişmiş, yeniden siyasi partiler arasındaki çekişmeli mücadeleye geri dönmüştür. 2024 Yerel Seçimleri, sonuçları itibarıyla son 22 yılın ekonomik, mekânsal ve yerel politikalarının sorgulandığı seçimler olmuştur. Seçim bildireleri ise kendi seçmenine seslenmesi ve kendi siyasi tabanını genişletme arayışını yansıtmaya bağlamında daha da önemli hâle gelmiştir. Bu seçimle birlikte, sağ ve sol partilerin yeniden kendi tabanını oluşturma çabası, bildirelerde kurdukları söylem ve kullandıkları sloganlardan da anlaşılacaktır. Yerel seçim bildireleri, siyasi partilerin gelecekteki kentsel mekân kurgusunu verdiği gibi, önümüzdeki seçimler için partilere önemli bir yol haritası da sunmaktadır.

2024 Yerel Seçimleri sürecinde, seçim bildirelerinin yanı sıra, yerelde yürütülen siyasi çalışmalar da önemli bir etkiye sahiptir. Her ne kadar yerel seçim bildireleri, siyasi partilerin yerelle ilişkin siyasi programlarını anlamak için etkili olsa da belediyeçilikte verilen hizmetlerin seçmene yansımaları ve saha çalışmasında belediyeçilik hizmetlerinin tanıtılması da etkili bir yere sahiptir. Bundan sonraki genel ve yerel seçimlerin sonuçlarını da mekândaki bu görünürlük etkileyecektir.

Siyasi partilerin politik çizgileri birbirinden farklı olsa da partiler kentsel mekâna ilişkin üretilen politikalarda benzer yakla-

şımlar benimseyebilmektedir. Özellikle, iklim değişikliği, afet, kentsel dönüşüm, katılım, akıllı kent, ulaşım ve planlama gibi kent gündeminde olan konular bütün partilerin politikalarında önceliklendirilirken; bu alanlardaki vaatler partilerin bildirgelerinde önemli bir yer tutmuştur. Bununla birlikte, partilerin politik çizgileri, bu konuları ele alış biçimini etkilemiştir.

Yeniden Refah Partisi bildirgesinde muhafazakâr sağ seçmene seslenerek AK Parti'den kopan sağ muhafazakâr seçmene talip olduğunu mekânsal politikalar üzerinden yürüttüğü iktidar eleştirisiyle de göstermiştir. Yeniden Refah Partisi politik çizgisini Batı karşıtlığı üzerinden kurarken, özellikle uluslararası düzeyde tartışılan kent gündemine ilişkin konuları ele almaktan kaçınmış, politik yaklaşımını akıllı kentler ya da toplumsal cinsiyet gibi kavramlarının karşısında konumlandırmayı tercih etmiştir.

BBP'nin bildirgesinde üretilen mekânsal politikalar ve sloganlar incelendiğinde ise BBP'nin yerel seçim bildirgesinin, BBP'yi milliyetçi, muhafazakâr çizgisinden, merkez sağ çizgiye kaydırdığı gözlemlenmektedir.

Sol partilerin seçim bildirgelerinde kentsel mekâna ilişkin üretilen politikalarda katılım, yerel demokrasi, koruma, kentsel kimlik, sosyal adalet gibi kavramlar öne çıkarken; sağ partilerin bildirgelerinde ise "yerli ve milli" mimari, "geleneksel doku", "yatay mimari" gibi kavramların kullanımı dikkat çekmektedir.

Kentsel dönüşüm bütün partilerin seçim bildirgelerine iktidar eleştirisi ve daha iyi bir politika üretme alanı olarak girmiştir. Kentsel dönüşüme ilişkin yeni bir politika arayışı bildirgelerde sınırlı bir şekilde yer almıştır. Parsel bazında kentsel dönüşümün, bütüncül planlama yaklaşımına zarar vererek, kentlerin kimliği ve dokusunda önemli değişikliklere neden olması ve kentlerin dengeli bir şekilde gelişmesine engel olması, seçim bildirgelerinde kentsel dönüşümün değerlendirilme biçimini de etkilemiştir. Bu nedenle seçim bildirgelerinin hemen hepsinde kentsel dönüşüm konusu önemli bir yer tutarken, ada bazlı dönüşümün tercih edileceği vurgusu yapılmış ya da imar planlarında bütüncül yaklaşımın korunacağı sözü verilmiştir. TOKİ, kentsel dönüşüm sonrası, konut üretim sürecinin önemli bir aktörü olarak; birçok kentte kentsel dönüşüm sürecine dahil olmuştur. Bu nedenle, AK Parti'nin seçim bildirgesinde, TOKİ başarı hikâyesi olarak önemli bir yer tutarken; kentsel mekânın üretiminde TOKİ'nin başat aktörlerden biri olmaya devam edeceğinin sözü verilmiştir. Diğer bir deyişle, günümüz kentlerinin aldığı formda tartışmalı bir yere sahip olan TOKİ, AK Parti seçim bildirgesinde geleceğin kentlerinin mimarı olmaya devam edecektir.

Bütün partiler bildirgelerinde, 22 yıllık AK Parti iktidarı döneminde kentsel mekânın aldığı formu kentsel rant üzerinden eleştirirken, rantın karşısına bütüncül planlamayı, kamu yararını ya da "ahlaklı belediyeciliği" koymuştur. AK Parti'nin bildirgesi dahil olmak üzere, bütün bildirgeler kentsel

mekâna ilişkin politika değişikliğinin zaruri olduğunu göstermiş; ancak bunun nasıl olacağını sunma noktasında mevcut kentsel politikalardan uzağa gidememiştir.

Şahin'in (2024) de vurguladığı gibi "(...) dünyanın pek çok yerinde, Türkiye de dahil olmak üzere ülkelerinin kaderinin yerel yönetimler düzeyinde değişmeye başladığına inanılıyor. Ancak bu inancın kalıcı ve sürdürülebilir kılınabilmesi için karizmatik belediye başkanlarının, çılgın projelerin, popülist uygulamaların çok ötesine geçen bir paradigmaya ihtiyaç duyulmaktadır." Bu nedenle, seçim sürecinde üretilen siyasi partilere ait bu bildirgeler sorunun içeriğiyle yüzleşmeyi reddederken; kalıcı politikalar sunmayı ihmal etmektedir. Bildirgelerin hemen hemen hepsi seçim sürecini yürütmeyi kolaylaştıracak belge, bilgi ve yayın üretim sürecine işaret ederken; parti programında köklü değişikliklerin ortaya çıkmasına evrilecek bir nitelik taşımamaktadır.

TMMOB Şehir Plancıları Odası (ŞPO) da seçimler öncesi belediye başkan adayları tarafından verilen vaatleri eleştirerek "yapılara 'ilave 1 kat', 'ilave 2 kat' gibi, bilimsel ilkelere dayanmayan, planlama ilke ve esaslarını hiçe sayan, yetersiz sosyal ve teknik donatılarla kentleri kaosa sürükleyecek olan emsal artışı vaatlerini esefle görüyoruz," açıklamasında bulunmuştur (TMMOB ŞPO, 2024). Siyasi partilerin, vaatlerle birbiriyle rekabete girdiği seçim süreçleri, kentsel mekânı bir pazarlık aracına dönüştürmektedir. Özellikle imar planları üzerine yapılan pazarlıklar, bireysel çıkar ve talepler üzerinden ilerlerken; bilim, hukuk ve kentin gelecek projeksiyonu yok sayılmaktadır.

Yerel seçim döneminde siyasi partiler tarafından mekâna dönük sunulan vaatler, mevcut mekânsal formun dışına çıkamazken, yenilikçi bir bakış açısı sunmamıştır. Mevcuttaki mekânsal form metinlerde tartışılırken; bu mekânsal formun yeniden aynı araçlarla dönüştürülmesi yönünde politikalar geliştirilmiş ve sözler verilmiştir. Bu politik metinlerdeki eleştiriler, mevcuttaki mekânsal formdan ve onun şekillenme biçiminden ziyade onu şekillendiren aktörlerin belirlenme yöntemine itiraz niteliği taşımakta; buna karşılık yeni araçlar ve yeni bir mekânsal form arayışı konusunda ise zayıf kalmaktadır. Kentsel rant ve rantın paylaşım biçimi özellikle eleştirilerin merkezinde yer alırken; kentsel rantın önlenmesi için geliştirilmesi gereken politikalar sunulmamaktadır. Kentsel mekâna dair gündem, AK Parti'nin bugüne kadar gerçekleştirdiği mekânsal uygulamalar çerçevesinde ele alınırken, tartışma zemininde de bu mekânsal uygulamalar üzerinden ilerlemiştir.

2024 Yerel Seçimleri Türkiye genelinde seçmen tercihlerinin değiştiğini göstermesi bağlamında Türkiye siyasi tarihinde önemli bir yere sahip olacaktır. Bu seçim sonuçları aynı zamanda mevcut iktidarın 22 yılda şekillendirdiği mekânsal forma karşı ortaya çıkan tepkiyi de gösterdiği gibi, 2024 Yerel Seçimleri sürecinde yürütülen seçim stratejileri ve çalışmalarının etkisini de yansıtmaktadır. Bu nedenle, seçimlerin ardından kentsel mekâna ilişkin yapılacak düzenlemeler ve seçim sürecinde verilen sözlerin kentsel mekâna yansıma şekli sadece önümüzdeki yerel seçimleri değil; genel seçimleri de etkileyecektir.

Kaynaklar

- AK Parti. (2024). *AK Parti 2024 yerel seçimleri beyannamesi*. <https://www.akparti.org.tr/media/ms2bfy0/2024beyanname.pdf>
- Akalın, A. (2013). İktidar kimliği ve günümüz adalet sarayları. *Mimarlık*, 370, s. 20-22.
- Akçay, Ü. (2024, Nisan 4). 2023 ve 2024 seçimleri karşılaştırması: Halkın kemerini sıkın kaybettiniz. *Gazete Duvar*. <https://www.gazeteduvar.com.tr/2023-ve-2024-secimleri-karsilastirmasi-halkin-kemerini-sikan-kaybettiniz-makale-1681559>
- Arklan, Ü., Tanacı, F. (2020). Seçim kampanyalarına beyannameler bağlamında bir bakış: 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri örneğinde karşılaştırmalı bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(26), 1-29. DOI: 10.21076/vizyoner.658686
- Balaban, O. (2011). İnşaat sektörü neyin lokomotif? *Birikim*, 270, 19-26.
- Balaban, O. (2012). The negative effects of construction boom on urban planning and environment in Turkey: Unraveling the role of the public sector. *Habitat International*, 36, 26-35. DOI: 10.1016/j.habitatint.2011.05.003
- Batuman, B. (2014). Okul cephelerinden "Cumhurbaşkanlığı Sarayı"na: Mimari temsil olarak Osmanlı-Selçuklu ve ulusun millet olarak (yeniden) inşası. *Arredemento Mimarlık*, 285, 65-73.
- Batuman, B. (2019). *Milletin mimarisi: Yeni İslamcı ulus inşasının kent ve mekan siyaseti*. Metis Yayınları.
- Batuman, B. (2024, Nisan 4). Yerel seçimler: Metropolen siyasetin coğrafyaları ve popülist strateji. *Gazete Duvar*. <https://www.gazeteduvar.com.tr/yerel-secimler-metropolen-siyasetin-cografyaları-ve-populist-strateji-makale-1681491>
- Bayraktar, U. ve Penbecioğlu, M. (2009). *Yerel liderlik, toplumcu belediyeçilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 dönemi Ankara Belediyesi*. İ. Kamalak ve H. Gül (Der.), *Yerel yönetimlerde sosyal demokrasi, toplumcu belediyeçilik, teorik yaklaşımlar, Türkiye uygulamaları içinde* (ss. 159-196). Kalkedon Yayınları.
- Bayramoğlu, S. (2015). *Toplumcu belediye nam-ı diğer belediye sosyalizmi*. Nötabene Yayınları.
- BBP. (2024). *BBP 2024 yerel seçim beyannamesi*. <https://www.bbp.org.tr/AltSayfa.aspx?AltSayfaId=20>
- Bektaş, Y. (2021). Genel kentsel dönüşüm alanları ile öncelikli riskli alanlar arasındaki ilişkinin sorgulanması üzerine bir değerlendirme: İstanbul örneği. *Planlama Dergisi*, 31(1), 78-94. DOI: 10.14744/planlama.2020.95914
- Bora, T. (2017, Nisan 12). Toplum, kamu, halk, millet. *Birikim Haftalık*. <https://birikimdergisi.com/haftalik/8269/toplum-kamu-halk-millet>
- Bozdoğan, S. (2020). *Modernizm ve ulusun inşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde mimari kültür*. Metis Yayınları.
- Çam, Ç. A. (2020). Kentsel rejim kentsel dönüşümüne karşı: Kentsel dönüşümde konut sunum biçimleri. *İdealkent*, 11(29). www.doi.org/10.31198/idealkent.618984
- Çavuş, C. Z. ve Başaran Uysal, A. (2018). Çanakkale'de kentsel gelişme, yayılma ve kırsal alanlarda etkileşim. *Planlama Dergisi*, 28(1), 105-117. DOI: 10.14744/planlama.2018.85547
- Çelik, H. Z. ve Çilingir, T. (2017). Parsel bazındaki dönüşüm uygulamalarının kentsel maliyetleri, Karşıyaka-Bostanlı Mahallesi örneği. *Planlama Dergisi*, 27(3), 329-346. DOI: 10.14744/planlama.2017.73745
- CHP. (2024). *CHP 2024 yerel seçim bildirgesi*. <https://chp.org.tr/yayin/2024-yerel-secim-bildirgesi>
- DEM Parti. (2024). *DEM Parti 2024 yerel seçimleri bildirgesi*. <https://demparti.org.tr/tr/2024-yerel-secimleri-materyalleri/17776/>
- DEVA Partisi. (2022). *Yerel yönetimler ve şehircilik eylem planı*. <https://devahazir.devapartisi.org.tr/deva-iktidarinin-yerel-yonetimler-ve-sehircilik-eylem-planı/>
- Doğan, A. E. (2007). *Eğreti kamusalılık: Kayseri örneğinde İslamcı belediyeçilik*. İletişim Yayınları.
- Gürcüoğlu, S. (2020). Türkiye'de siyasi partilerin yerel katılım politikaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(4), 1046-1066.
- İYİ Parti. (2024). *İYİ Parti seçim beyannamesi*.
- Kavas, A. ve Düşündere, A. T. (2019). Yerel yönetimler için siyasi partilerin seçim beyannameleri neler vaat ediyor? *TEPAV*, 1-45.
- Koç, P. ve Sakarya, İ. (2022). Çanakkale Kepez beldesinin planlama tarihi üzerinden mekânsal gelişiminin değerlendirilmesi. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 23(33), 39-58.
- Kovankaya, E. ve Türkün, A. (2023). Orta ölçekli kentlerde konut üretimi: Aydın'da yerel müteahhitler. *Planlama Dergisi*, 33(2), 218-233. DOI: 10.14744/planlama.2023.44827
- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve şehirde siyaset: Keçiören örneği*. İletişim Yayınları.
- Kurtuluş, H. ve Aslan, Ş. (2016). Üç şehir üç başkan: Yeni liberal dönemde İstanbul, Ankara ve İzmir'de sosyal demokrat belediyeçilik deneyimi (1989-1994). *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54, 17-42.
- Kuyucu, T. (2018). Türkiye'de kentsel dönüşümün dönüşümü: Hukuki ve kurumsal çarşımlar üzerinden bir açıklama denemesi. *İdealkent*, 9(24). DOI: doi.org/10.31198/idealkent.447526
- Miessen, M. (2013). *Katılım kabusu* (B. Doğan, Çev.). Metis Yayınları.
- Mimdap. (2008). *Mimarlık susunca binalar kendine göre ses çıkarır: Sapanca Adalet Sarayı*. Mimdap. <https://mimdap.org/gozlem/mimarlyk-susunca-binalar-kendine-gore-ses-cykary-sapanca-adalet-sarayy/>
- Özkan, M. F. (2024, Şubat 22). *Millî Görüş anlayışıyla belediyelerimizi ayaga kaldıracacağız. Millî Gazete*. <https://www.milligazete.com.tr/roportaj/19327470/milli-gorus-anlayisiyla-belediyelerimizi-ayaga-kaldiracagiz>
- Penpecioglu, M. (2011). Kapitalist kentleşme dinamiklerinin Türkiye'deki son 10 yılı: Yapılı çevre üretimi, devlet ve büyük ölçekli kentsel projeler. *Birikim Dergisi*, 270, 62-73.
- Şahin, S. Z. (2022). Yatay ve dikey şehircilik kavramları üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Planlama Dergisi*, 32(2), 185-190. DOI: 10.14744/planlama.2022.71602
- Şahin, S. Z. (2024, Ocak 22). *Beynanesiz bir yerel seçime doğru*. Perspektif. <https://www.perspektif.online/beynanesiz-bir-yerel-secime-dogru/>
- Sakarya, İ. (2011). The role of the local municipalities in the urban regeneration projects of Istanbul. *ENHR New Housing Researchers Colloquium*, (1-9). Toulouse.
- Sakarya, İ. (2016). Türkiye'de toplumcu belediyeçilik hareketi ekseninde Çanakkale'de yerel siyaset (1968-1980). *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 14(21), 135-148. DOI: <https://doi.org/10.17518/caty.17381>
- Şengül, H. T. (2002). Planlama paradigmasının dönüşümü üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Planlama Dergisi*, 21, 8-31.
- SOL Parti. (2024). *SOL Parti 2024 yerel seçim bildirgesi*. <https://solparti.org/Yayinlar>
- Sözcü Gazetesi. (2018). TOKİ'nin Osmanlı evlerine icra şoku. *Sözcü Gazetesi*. <https://www.sozcu.com.tr/tokinin-osmanli-evlerine-icra-soku-wp2687743>
- TMMOB ŞPO. (2024, Şubat 13). *Kentleri yaşanmaz hale getirecek vaatler sunan adayları akla ve bilime davet ediyoruz*. TMMOB Şehir Plancıları Odası Basın Açıklaması. <https://www.spo.org.tr/detay.php?sube=0&tip=3&kod=12707>
- TOKİ. (2024). *Uygulama / tamamlanan uygulamalar / okullar*. *Çanakkale Kepez Lise*. TOKİ. <https://www.toki.gov.tr/uygulama/tamamlanan-uygulamalar/okullar>
- TOKİ Haber. (2024). Nesnelere kültür tarihi. *Hayal edemeyeceğimiz bir ev sundular bize*. TOKİ Haber. <https://www.tokihaber.com.tr/e-dergi/>
- Tanyeli, U. (2023). *Yıkarak yapmak: Anarşist bir mimarlık kuramı için atılım*. Metis Yayınları.
- Tekeli, İ. (2010). *Cumhuriyetin belediyeçilik öyküsü: 1923-1990*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TİP. (2024). *TİP 2024 yerel seçim bildirgesi*. <https://tip.org.tr/tip-yerel-secim-bildirgesi/>

- TRT Haber. (2024, Şubat 5). MHP yerel seçim beyannamesini açıkladı. *TRT Haber*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/mhp-yerel-secim-beyannamesini-acikladi-834692.html>
- Yeniden Refah Partisi. (2024). *Yeniden Refah Partisi 2024 seçim beyannamesi*. <https://yenidenrefahpartisi.org.tr/page/yeniden-refah-partisi-2024-secim-beyannamesi/2760>
- Yeşilbağ, M. (2016). Hegemonyanın harcı: AKP döneminde inşaata dayalı birikim rejimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(2), 599-626.
- Yoloğlu, A. C. (2014). Planlama piyasasının iki yeni dinamiği: Parçalama ve tekelleşme. *İdealkent*, 5(13), 128-151.
- Zorlu, F. ve Söğüt, İ. (2019). Türkiye’de 1980 sonrası dönemde kentsel planlama pratiğinin dönüşümü: Adana örneği. *İdealkent*, 10(28). DOI: 10.31198/idealkent.648288